

Reuven Kimelman/Brandeis University

I The Ne'ilah Yom Kippurim service

1. **אתה** נותן יד לפושעים, וימינך פשוטה לקבל שבים.

Artscroll: You reach out a hand to willful sinners

Lev Shalem: You extend Your hand to those who sin.

Mishkan HaNefesh: You hold out your hand to those who do wrong.

Better: **You** give latitude to sinners, but You extend Your right hand to penitents

סידור רבנו שלמה ב"ר שמשון מגרמייזא, עמ' רלח: שאתה מניחן לעשות הרע

בא לטמא פתחין לו. בא לטהר מסייעין אותו (שבת קד., ראה תוס' וכת"י)

For אָתָּה נותן יד as “You give space for” see יד in Deut. 23:13:

יד תהיה לך מחוץ למחנה = There shall be a space for you outside the camp.

Josh. 8:20b ולא־היה בהם ידים לנוס הנה ונהנה = they had no space for flight in any direction.

Ezekiel 21:24 ויד ברא בראש דרך־עיר ברא

select a **spot**, select it where roads branch off to [two] cities

2. ותלמדנו יי אֱלֹהֵינוּ לְהַתְּנִידוֹת לְפָנֶיךָ עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ לְמַעַן נִחְדַּל מֵעֲשֹׂק יְדֵינוּ

You have taught us, A-donai, our God, to admit to you every one of our sins so that we give up the defrauded goods in our hands.

Jonah 3:8 ויקראו אל־אֱלֹהִים בְּחִזְקָה וַיָּשָׁבוּ אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הִרְעָה וּמִן־הַחַמָּס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם

NJPS: and they shall cry mightily to God. Let everyone turn back from his evil ways and from the injustice of which he is guilty.

Better: let everyone repent of their evil way by giving back the stolen goods in their hands.

Ezekiel 45:9 חָמָס וְשָׂדֵה הַסִּירוּ וּמִשְׁפָּט וּצְדָקָה עֲשׂוּ

Rid yourself of ill-gotten gain and robbery; do what is right and just.

Amos 3:10 וְלֹא־יָדְעוּ עֲשׂוֹת־נִכְחָה נְאֻם־יְיָ הָאוֹצְרִים חָמָס וְשָׂדֵה בְּאַרְמְנוֹתֵיהֶם

They can't make things right, declares GOD, as they store away the **ill-gotten gain and robbery** in their fortresses.

Jeremiah 22:3

כֹּה אָמַר יְיָ עֲשׂוּ מִשְׁפָּט וּצְדָקָה

וְהִצִּילוּ גְזוּל מִיַּד עֲשׂוֹק

וְגַר יְתוֹם וְאֶלְמָנָה אֶל־תָּנוּ

אֶל־תִּחַמְסוּ וְדָם נָקִי אֶל־תִּשְׁפְּכוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה

Thus said A-donai: “Do what is just and right:

1. Rescue the robbed from the hand of the **defrauder**;
2. Don't swindle the stranger, the orphan, and the widow;
3. Don't **steal** nor shed innocent blood in this place.

Leviticus 19:13

לֹא־תַעֲשֶׂק אֶת־רֵעֶךָ
 וְלֹא תִגְזֹל
 לֹא־תִלְוִין פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֶתְּךָ עַד־בֹּקֶר:

You shall not defraud your fellow.

You shall not commit robbery.

The wages of a laborer shall not remain with you until morning.

Deuteronomy 24:14

לֹא־תַעֲשֶׂק שְׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן מֵאַחֵיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בְּשַׁעְרֶיךָ

You shall not abuse a needy and destitute laborer,

whether of brethren or a stranger in one of the communities of your land.

Ezekiel 33:15-17

15. וּבְאֶמְרֵי לְרָשָׁע מוֹת תָּמוּת

וְשָׁב מִחַטָּאתוֹ

וַעֲשֵׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה

15. So, too, when I say to the wicked, “You shall die,”

and he turns away from his sinfulness

and does what is just and right.

16. חָבַל יָשִׁיב רָשָׁע גְּזֻלָּה יִשְׁלֹם

בְּחֻקוֹת הַחַיִּים הֵלֵךְ לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת עֲוֹל

חַיּוֹ יִחְיֶה לֹא יָמוּת

16. If the wicked man restores a pledge, makes good what he has taken by **robbery**

follows the laws of life, and not commit iniquity—

he shall live, not die.

17. כָּל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא לֹא תִזְכָּרְנָה לוֹ

מִשְׁפָּט וּצְדָקָה עֲשֵׂה חַיּוֹ יִחְיֶה

17. None of the sins that he committed will be chalked up to him;

since he does what is just and right, he shall live.

Hosea 12:7-9

7. וְאַתָּה בְּאֵלֶיךָ תָּשׁוּב חֶסֶד וּמִשְׁפָּט שָׁמַר וְקוּהוּ אֶל־אֱלֹהֶיךָ תָּמִיד

You must return to your God, exercise goodness and justice, and keep trusting in your God.

8. כְּנֹעַן בְּיָדוֹ מֵאֲזֵנֵי מְרֻמָּה לַעֲשֹׂק אָהָב

A trader who uses false scales, who loves to defraud,

9. וַיֹּאמֶר אֶפְרַיִם אֵךְ עָשִׂרְתִּי מְצָאתִי אֲנִי לִי כָל־יָגִיעִי לֹא יִמָּצְאוּ־לִי עֲוֹן אֲשֶׁר־חָטָא

Ephraim thinks, “Ah! I have become rich; I have achieved power!

All my (ill-gotten) gains do not add up to a single real offense.”

Isaiah 54:14

בְּצְדָקָה תִּכְוֶנְנִי רַחֲמֵי מַעֲשֵׂק

NJPS: You shall be established through righteousness. You shall be safe from oppression

Better: You shall be established through righteousness -- Keep away from fraud (ill-gotten gain).

Rambam, "Laws of Repentance" 2:9

1. אָבֵל עֲבֵרוֹת שְׁבִין אָדָם לְחֵבְרוֹ כְּגוֹן הַחֹבֵל אֶת חֵבְרוֹ אוֹ הַמְקַלֵּל חֵבְרוֹ אוֹ גִּזְלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן
2. אֵינוֹ נִמְחָל לוֹ לְעוֹלָם עַד שְׂיִתֵּן לְחֵבְרוֹ מֵה שֶׁהוּא חֵיב לוֹ וַיִּרְצֶהוּ
3. אִף עַל פִּי שְׂהֵחֲזִיר לוֹ מִמּוֹן שֶׁהוּא חֵיב לוֹ צָרִיף לְרִצּוֹתוֹ וְלִשְׂאֵל מִמֶּנּוּ שְׂיִמְחַל לוֹ

1. but sins between man and man as injuring his neighbor, cursing his neighbor, **or robbing him**, and things like that,
2. is not absolved unless he gives back what he owes and seeks to make up with him.
3. Even if he makes restitution, he is still obliged to make up with him to secure his forgiveness. (only pertinent to ill-gotten gain).

Ne'ilah part 1 continues:

3. וּתְקַבְּלֵנוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ כְּאֲשֵׁים וּכְנִיחוֹתִים לְמַעַן דְּבַרְיֶךָ אֲשֶׁר אָמַרְתָּ
4. אֵין קֵץ לְאֲשֵׁי חוֹבוֹתֵינוּ, וְאֵין מִסְפָּר לְנִיחוֹתֵי אֲשִׁמְתָנוּ.
5. וְאַתָּה יוֹדֵעַ שְׂאֲחַרִּיתָנוּ רַמָּה וְתוֹלְעָה, לְפִיכָךְ הִרְבִּיתָ סְלִיחָתָנוּ.

1. Accept us fully when we return to You as You promised to accept the sweet-smelling sacrifices.
2. Innumerable and endless are the guilt and fire offering (that would have been required of us in Temple times).
3. And You know that we are destined for the worms and maggots, therefore You have multiplied opportunities for our forgiveness.

Avot 3:1

- עֲקֵבֵיָא בֶן מִהֲלָלָאֵל אוֹמֵר, הִסְתַּפַּל בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים וְאֵי אַתָּה בָּא לִיְדֵי עֲבָרָה
 דַּע מֵאֵין בָּאתָ, וְלֵאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ, וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עֲתִיד לְתַן דִּין וְחֲשָׁבוֹן.
 מֵאֵין בָּאתָ? מִטְּפָה סְרוּחָה,
 וְלֵאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ? לְמָקוֹם עֶפֶר רַמָּה וְתוֹלְעָה.
 וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עֲתִיד לְתַן דִּין וְחֲשָׁבוֹן? לְפָנֵי מְלָךְ מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

II Ne'ilah, Part 2

מָה אָנוּ מָה חַיֵּינוּ
 מָה חֲסָדֵנוּ מָה צְדָקָנוּ
 (מָה יְשׁוּעָתָנוּ)
 מָה כֹּחַנוּ מָה גְבוּרָתָנוּ

What are we? What is our life?
 What is our kindness? What is our piety?
 [or: What is our merit? What is our worth?]
 (What worth are our efforts at salvation?)
 What is our power? What is our might?

מָה נֹאמַר לְפָנֶיךָ יי אֱ-לֹהֵינוּ וְאֱ-לֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ? הֲלֹא
 1. כָּל הַגִּבּוֹרִים כְּאִין לְפָנֶיךָ
 2. וְאֲנָשֵׁי הַשָּׁמַיִם כְּלֹא הָיוּ
 3. וְחֲכָמִים כְּבָלִי מִדַּע
 4. וְנִבְוִנִים כְּבָלִי הַשִּׁפְלָה
 5. כִּי רַב מַעֲשֵׂינוּ\מַעֲשֵׂיהֶם תִּהְיֶה
 6. וַיְמִי חַיֵּינוּ\חַיֵּיהֶם הֶבֶל לְפָנֶיךָ.
 7. וּמוֹתֵר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה אִין כִּי הַכֹּל הֶבֶל.

What shall we say before You, our God and God of our ancestors? After all,

1. All the super-heroes are as nothing to You,
2. Celebrities as if they never were,
3. Intellectuals as lacking knowledge,
4. Cognoscenti as lacking sense,
5. for the sum of our/their deeds is zilch
6. and the days of our/their lives are meaningless to You.
7. Indeed, the advantage of man over beast counts for nothing, for all is meaningless.

In the daily liturgy, the meaninglessness of human existence is countered by the meaningfulness of covenantal existence.

1. אָבֵל אֲנַחְנוּ עַמְּךָ בְּנֵי בְרִיתְךָ,
2. בְּנֵי אַבְרָהָם אֱהֻבָּהּ שְׁנִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ בְּהַר הַמֹּרִיָּה,
3. זָרַע יִצְחָק יְחִידוֹ שְׁנִשְׁעָקַד עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ,
4. עֵדַת יַעֲקֹב בְּנֵךְ בְּכוֹרְךָ
5. שְׁמֵאֱהָבְתָּךְ שְׁאֵהָבְתָּ אוֹתוֹ וּמִשְׂמֵחַתְךָ שְׂשִׂמְחֵת בּוֹ
6. קָרָאתָ אֵת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁרוּן

1. But (אָבֵל) we are Your people, the children of Your covenant.
2. The children of Abraham, your beloved (or: Your lover), as You swore to him on Mount Moriah (see Gen. 22:17-18).
3. The seed of Isaac, Your favorite, who was bound on the top of the altar (see Gen. 22:2, 12, 16),
4. The community of Jacob, Your first-born son (see Ex. 4:22).
- 4b. who because of Your love that You loved him and Your delight that You delighted in him,
- 4c. You renamed him Israel (See Gen. 32:29, 35:10) and Yeshurun (See Deut. 32:15; 33:5, 26; Isa. 44:2).

1. לְפִיכֶךָ אֲנַחְנוּ חַיִּיבִים לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְשַׁבְּחֶךָ וּלְפָאֲרֶךָ וּלְבָרֶךָ
וּלְקַדֵּשׁ וּלְתַת־שִׁבַח וְהוֹדִיָּה לְשִׁמְךָ
2. אֲשֶׁרֵינוּ מֵה־טוֹב חֵלְקֵנוּ וּמֵה־נִּצְעִים גּוֹרְלֵנוּ וּמֵה־יָפָה יְרֵשָׁתֵנוּ
3. אֲשֶׁרֵינוּ שְׂאֲנַחְנוּ מִשְׁפָּיִמִים וּמִעֲרִיבִים עָרֵב וּבָקָר וְאוֹמְרִים פְּעַמִּים בְּכָל־יּוֹם

1. Therefore, we should thank You, praise You, glorify You; bless, sanctify, and offer praise and thanks to Your Name.
2. We are fortunate! How good is our portion!
How pleasant is our destiny! How commendable is our legacy.
3. We are fortunate that we rise early and retire at night, morning and evening, saying twice daily:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד

III Ne'ilah part 3 instead focuses on the uniqueness of humanity,

1. **אתה** הבדלת אנוש מראש, ותפירהו לעמוד לפניך.
  2. כי מי יאמר לך מה תפעל, ואם יצדק מה יתן-לך?
  3. נתתן לנו יי א-להינו באתקנה, את יום הכפרים הזה, קץ ומחילה וסליחה על כל עונותינו.
  4. למען נחידל מעשק גזנו, ונשוב אליך לעשות חקי רצונך בלבב שלם.
  5. אתה ברחמיך הרבים רחם עלינו, כי לא תחפוץ בהשחתת עולם. (בראש השנה כל באי העולם עוברים לפניו, ר"ה יח.)
  6. שנאמר דרשו יי בהמצאו, קראהו בהיותו קרוב (אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, ר"ה יח.)
  7. ונאמר יעזב רשע דרכו, ואיש און מחשבתיו, וישב אל יי וירחמנו, ואל א-להינו כי נרבה לסלוח.
  8. ואתה א-לוה סליחות חנון ורחום, ארך אפים ורב חסד ואמת, ומרבה להיטיב.
  9. ורוצה אתה בתשובת רשעים ואין אתה חפץ במיתתם.
  10. שנאמר אמר אליהם חי אני נאם א-דני יי, אם אהפך במות הרשע פי אם בשוב רשע מדרכו וחקוה.
  11. ונאמר שובו שובו מדרכיכם הרעים ולמה תמותו בית ישראל.
  12. ונאמר החפץ אהפך מות רשע נאם א-דני יי, הלא בשובו מדרכיו וחקוה.
  13. ונאמר כי לא אהפך במות המת נאם א-דני יי והשיבו וחקו.
  14. כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישראל דור דור.
  15. ומבלעדי אין לנו מלך מוחל וסולח אלא אתה.
1. **But** You have set humanity apart from the beginning, and found it worthy to stand before You
  2. For who could tell You what to do? and even were one acquitted, what would it give You (Job 35:7)?
  3. Thus, You, A-donai, our God, gave us *in love* this Day of Atonement, a period of forgiveness and pardon for all our wrongs.
  4. so that we cease (keeping) **our unjust gain** and return to You to fulfill wholeheartedly the laws You want us to do.
  5. And You in Your abundant mercy have compassion on us, for You do not desire the destruction of the world (= humanity).
  6. As Your prophet declares: "Seek A-donai wherever God may be found, call out to God when He is near" (Isaiah 56:6).
  7. And "Let the evildoer abandon his ways and the wicked his designs and return to A-donai who will have compassion on him and to our God who forgives and forgives" (Isaiah 56:7).
  8. "And You, forgiving God, are gracious, compassionate, endlessly patient, abounding in love" (Nehemiah 9:17b) lovingly loyal, true, and generous (see Exodus 34:5).
  9. You desire the repentance of the wicked, and do not want their demise.
  10. As Your prophet declares: "Say to them, 'as I live,' declares our Lord, A-donai, I do not desire that the wicked die, only that they turn away from their [evil] path and live,
  11. so turn away, turn away back from what leads you astray that you do not die O House of Israel" (Ezekiel 33:11).
  12. And he further said, "Is it my desire that the evildoer die? declares the Lord, A-donai; is it not that he turn away from his [evil] ways and live" (Ezekiel 18:23).
  13. And it is said: "For I do not desire the death of him who deserves death, declares the Master, A-donai; so return and stay alive" (Ezekiel 18:32).
  14. For You are the Pardoner of Israel, and the Forgiver of the tribes of Yeshurun in every generation.
  15. Besides You we have no sovereign Who forgives and pardons -- only You.

Midrash Tanhuma, Lekh Lekha 20

וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל פָּנָיו.
 עַד שֶׁלֹּא מָל,
 כָּל זְמַן שֶׁהִיְתָה הַשְּׁכִינָה מְדַבֶּרֶת עִמּוֹ, הָיָה נוֹפֵל.
 מִשְּׁמַל, הָיָה מְסִיחַ עִמּוֹ וְהָיָה עוֹמֵד,
 וְאַבְרָהָם עוֹדְנוּ עוֹמֵד לְפָנָיו יי.

And Abraham fell upon his face (Gen. 14:3).

Prior to his circumcision,
 whenever the Shekhinah addressed him, he would prostrate himself.
 Once circumcised, he would stand while God talked with him,
 as it says: **And Abraham remained standing before A-donai**” (Gen.
 18:22).

The explanation for ׀ as space
 is spelled out in *Otsar Ha-Tefillot*, ad loc. (Sefarad 2:582, bottom note).